InTema Maja: Razvoj kompetencija u učionici

Razvoj kompetencija pomaže učenicima da znanje povežu sa stvarnim životom, razvijaju vještine, stavove i vrijednosti potrebne za učenje, saradnju i aktivno građanstvo.

U nastavku saznajte koja su to ključna pitanja kojima se možete voditi u nastavnom procesu kada radite na razvoju kompetencija

Školovanje još uvijek nije pronašlo uvjerljive odgovore na pitanje kako pripremiti djecu rođenu u 21. vijeku za život koji ih očekuje. Nastava je i dalje u velikoj mjeri usmjerena na usvajanje teorijskih znanja, memorisanje i reprodukciju činjenica, često bez jasne veze sa stvarnim životom i bez dovoljno prostora za učenje kroz djelovanje i rješavanje konkretnih problema.

Takav pristup dovodi do znanja koje učenici teško primjenjuju izvan učionice. Istovremeno, škola sve više gubi svoju odgojnu dimenziju – ne pomaže dovoljno učenicima da razumiju kako svoja znanja mogu staviti u službu opšteg dobra, niti kako ih koristiti za unapređenje zajednice i odnosa s drugima.

Razvoj socijalnih kompetencija i njegovanje univerzalnih vrijednosti, poput poštovanja, poštenja i solidarnosti, često ostaju na margini, posebno u srednjem obrazovanju. Time se propušta važna prilika da obrazovni sistem doprinese izgradnji generacija koje ne samo da znaju, nego i kritički promišljaju, sarađuju i aktivno učestvuju u oblikovanju svijeta oko sebe.

Od znanja prema djelovanju

Upravo zbog toga savremeno obrazovanje sve jasnije pomjera fokus sa pitanja „šta učenici znaju“ ka pitanju „šta učenici mogu učiniti sa onim što znaju“. Znanje više ne može biti shvaćeno samo kao skup informacija koje učenik usvaja i reprodukuje, već kao sposobnost da razumije probleme, povezuje različite izvore informacija, donosi odluke, sarađuje s drugima i djeluje odgovorno u različitim životnim situacijama. U tom smislu, obrazovanje za 21. stoljeće traži drugačiju ravnotežu između znanja, vještina, stavova i vrijednosti.

Ovakav pristup jasno je prepoznat i u evropskom okviru ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Evropska komisija kompetencije definiše kao spoj znanja, vještina i stavova koji su

potrebni svakoj osobi za lični razvoj, zapošljivost, socijalnu uključenost i aktivno građanstvo. U okviru se navodi osam ključnih kompetencija: pismenost, višejezičnost, matematička, naučna i inženjerska kompetencija, digitalna kompetencija, lične i socijalne vještine te sposobnost učenja, građanska kompetencija, poduzetnička kompetencija, kao i kulturna svijest i izražavanje. Posebno je važno da se ove kompetencije ne razvijaju izolovano, kroz jedan predmet ili jednu školsku aktivnost, nego kroz različite oblike učenja, nastavne pristupe i životne kontekste.

> ### Kompetencija „učiti kako učiti“
>
> U ovom okviru posebno mjesto zauzima kompetencija „učiti kako učiti“, jer ona predstavlja osnovu za svako dalje učenje i prilagođavanje promjenama. Ona podrazumijeva da učenik razvija svijest o vlastitom procesu učenja, razumije svoje snage i slabosti, zna organizovati vlastito učenje, koristi različite strategije, traži podršku kada mu je potrebna i uči iz prethodnih iskustava. Vizek Vidović, Marušić (2019) naglašavaju da ova kompetencija predstavlja proces u kojem se učenik pored pripreme za usvajanje sadržaja, osposobljava za samostalno, promišljeno i odgovorno upravljanje vlastitim učenjem u promjenjivim okolnostima 21. stoljeća.

Posebno je važno što savremeno razumijevanje ove kompetencije uključuje i socioemocionalne i interpersonalne vještine. Tako se učenje, pored kognitivnog procesa posmatra kao proces koji uključuje motivaciju, samopouzdanje, upornost, kolaboraciju, sposobnost prevladavanja prepreka i razumijevanje vlastitih potreba. Učenik je onaj koji zna postaviti cilj, procijeniti šta mu je potrebno, povezati novo znanje s prethodnim iskustvom, sarađivati s drugima i primijeniti naučeno u novim situacijama.

Ovi nalazi su posebno važni za obrazovne sisteme koji i dalje dominantno počivaju na frontalnoj nastavi, reprodukciji sadržaja i ocjenjivanju tačnih odgovora. Ako škola želi

pripremiti djecu za stvarni život, onda učenicima mora nuditi više prilika da istražuju, postavljaju pitanja, analiziraju informacije, uče kroz grešku, rade u timu, razvijaju empatiju i preuzimaju odgovornost za vlastito učenje i zajednicu u kojoj žive.

Šta nam govore PISA i TIMSS istraživanja?

Na isto ukazuju i međunarodna testiranja poput PISA i TIMSS istraživanja. PISA propituje u kojoj mjeri petnaestogodišnjaci mogu primijeniti znanje iz čitalačke, matematičke i naučne pismenosti u životnim situacijama. Bosna i Hercegovina je u PISA 2018 ostvarila rezultate ispod OECD prosjeka u sve tri oblasti: čitanju, matematici i nauci. Prosječni rezultati iznosili su približno 403 boda iz čitanja, 406 iz matematike i 398 iz prirodnih nauka.

Ovi rezultati govore o slabijem poznavanju sadržaja, ukazuju na dublji problem funkcionalne pismenosti, odnosno sposobnosti učenika da razumiju, tumače, povezuju i primjenjuju znanje. Drugim riječima, problem je u tome što školsko znanje često nije dovoljno povezano s rješavanjem problema, kritičkim promišljanjem i donošenjem odluka u stvarnom životu.

Sličnu poruku šalje i TIMSS 2019, u kojem je Bosna i Hercegovina učestvovala s učenicima četvrtog razreda osnovne škole. TIMSS ispituje postignuća iz matematike i prirodnih nauka, ali istovremeno prikuplja i podatke o nastavnim praksama, kurikulumu, školskom okruženju, resursima i faktorima koji utiču na učenje. U izvještaju za BiH naglašava se da svrha ovakvih istraživanja nije rangiranje samo po sebi, nego korištenje objektivnih pokazatelja za unapređenje obrazovnih politika, nastavnih metoda i uslova za učenje.

Rezultati TIMSS 2019 pokazali su da su učenici iz Bosne i Hercegovine postigli prosječno 452 boda iz matematike i 459 bodova iz prirodnih nauka, što je ispod međunarodnog prosjeka TIMSS skale. Posebno zabrinjava podatak da značajan broj učenika ne dostiže ni osnovni nivo postignuća, što znači da već u ranim razredima postoje teškoće u razumijevanju i primjeni osnovnih matematičkih i naučnih znanja.

Zbog toga se pitanje kompetencija 21. stoljeća ne može posmatrati kao apstraktni trend u obrazovanju, već kao konkretan odgovor na slabosti koje međunarodna istraživanja već godinama pokazuju. Bosni i Hercegovini nisu potrebne samo reforme nastavnih planova, već dublja promjena nastavne prakse: više učenja kroz istraživanje, problemske zadatke, povezivanje sadržaja sa svakodnevnim životom, interdisciplinarni rad, saradničko učenje, razvoj kritičkog mišljenja i jačanje odgojne uloge škole.

> U tom smislu, razvoj socijalnih, građanskih i ličnih kompetencija nije odvojen od akademskog uspjeha. Naprotiv, učenici koji znaju sarađivati, postavljati pitanja, razumjeti različite perspektive, učiti iz grešaka i preuzimati odgovornost za svoje učenje imaju veće šanse da stečeno znanje koriste smisleno. Škola zato treba biti prostor u kojem učenici razvijaju sposobnost da razumiju probleme, traže rješenja i djeluju u skladu s vrijednostima poštovanja, solidarnosti i odgovornosti.

Ovakav pristup vraća školi njenu punu obrazovnu i odgojnu funkciju. Ona ne priprema učenike samo za testove, nastavak školovanja ili tržište rada, već za život u složenom, promjenjivom i međuzavisnom društvu. Kompetencije 21. stoljeća zato podrazumijevaju učenika koji zna, ali i učenika koji razumije, promišlja, sarađuje, uči iz iskustva i svoje znanje stavlja u službu zajednice.

Kako vi pomažete učenicima da razviju svoje kompetencije u učionicama?

Pišite na InŠkoli o tome kako školu činite stvarnom, životnom i povezanom sa iskustvima učenika.

Vaš doprinos može biti:

- priprema za čas
- opis aktivnosti iz učionice
- članak ili refleksija
- primjer projekta
- iskustvo iz prakse
- učenički zadatak ili produkt
- metod koji koristite
- dilema iz nastave i način na koji ste je pokušali riješiti
- preporuka alata, knjige, filma, igre ili resursa.

Ideje za pisanje:

Planiranje i realizacija nastave usmjerene na razvoj kompetencija

Promjena fokusa: od sadržaja prema razvoju kompetencija

Više od ocjene: kako pratimo napredak učenika

Primjena iskustvenog učenja u razvoju kompetencija

Primjeri aktivnosti za razvoj kritičkog mišljenja u učionici

Šta učenici mogu uraditi sa naučenim znanjem?

Kako nastavni zadaci mogu postati prilike za razvoj kompetencija?

Još pitanja koja mogu otvoriti prostor za pisanje:

- Kako razvijati saradnju, komunikaciju i timski rad?
- Kako učenike uključiti u planiranje, izbor tema ili evaluaciju nastave?
- Kako povezati nastavu sa stvarnim životom, zajednicom i lokalnim problemima?
- Kako razvijati građanske kompetencije kroz redovnu nastavu?
- Kako učenici uče da postavljaju pitanja, istražuju i donose zaključke?
- Kako greška može postati prilika za učenje?
- Kako razvijati samostalnost i odgovornost učenika za vlastito učenje?
- Kako učenici mogu učiti jedni od drugih?
- Kako digitalni alati mogu podržati razvoj kompetencija?
- Kako razvijati kreativnost kroz nastavne zadatke?
- Kako razgovarati o vrijednostima kroz nastavne sadržaje?

- Kako učenici mogu prepoznati da ono što uče ima smisla izvan učionice?
- Kako povezujete različite predmete kroz jednu temu, problem ili projekat?
- Kako učenici mogu predstaviti naučeno kroz proizvod, akciju, debatu, istraživanje, poster, video, mapu ili javni nastup?
- Kako razvijati empatiju, solidarnost i poštovanje kroz svakodnevne školske situacije?
- Kako nastava može pomoći učenicima da bolje razumiju sebe, druge i svijet oko sebe?

Posebno nas zanimaju konkretni primjeri iz učionice:

Kako je izgledao čas? Šta su učenici radili? Koja pitanja su postavljali? Kako su sarađivali? Šta su naučili, ne samo o nastavnoj temi, nego i o sebi, drugima i zajednici?

Ne morate imati „savršen“ primjer. Važna su i pitanja, pokušaji, male promjene i iskustva iz kojih ste nešto naučili.

Aktivnosti i InTema mjeseca se realizuju u okviru projekta Dijalog za budućnost 3 – **#DFF3**, kojeg provode UNDP Bosnia and Herzegovina, UNICEF Bosna i Hercegovina i UNESCO u saradnji sa Rezidentnom koordinatoricom United Nations in BiH, te u partnerstvu s Predsjedništvom Bosne i Hercegovine i Ministarstvom civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Projekt finansira United Nations Peacebuilding (**#PBF**).

#DFF3 #dijalogzabudućnost3 #dialogueforthefuture3 #PBF

Collections

Razvoj kompetencija